

R.Hutchins'te Yükseköğretimde Büyük Kitaplar Eğitiminin Önemi ve Büyük Kitapların Deneyssel Bilimle Savaşı

R.Hutchins on the Importance of Great Books Education in Higher Education and the Battle of Great Books with Experimental Science

Beyhan BAYRAK*

Öz

Robert Maynard Hutchins açısından ideal eğitim, entelektüel erdemleri, maneviyatı ve ahlaki geliştiren eğitimidir. Eğitimin amacı entelektüel boyutta zihni geliştirme olmalıdır. Bu durum evrensel değişmez ilkelerle donatılmış liberal eğitimle gerçekleştirilebilir. Nitekim liberal sanatlar ve büyük kitaplar aracılığıyla yapılacak eğitim en iyiler için en iyi eğitimidir. Ancak ona göre, son dönemlerde mesleki eğitim, bilimsel deney ve uzmanlaşma ekonomik katkı sağlama amacıyla liberal eğitimin yerini aldı. Hutchins, tespit ettiği eğitimsel sıkıntıyı çözebilmek için liberal eğitim üzerine çalışmalar yapan Mortimer J. Adler'i üniversiteye davet eder ve birlikte çalışmalarda bulunurlar. Bu bağlamda mevcut çalışmanın amacı, Hutchins'in hem savunduğu liberal sanatlar ve büyük kitaplar eğitiminin yönelik düşüncesini ortaya koymak hem de deneyssel yöntemin egemen olduğu yükseköğretim kurumlarına yönelik eleştirilerini analiz ederek yükseköğretimde entelektüel eğitimin ve büyük kitaplar eğitiminin yeniden doğuşu için mücadelesini tespit etmektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analiz tekniği kullanılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda Hutchins'e göre üniversitenin amacı, metafiziği canlandırmaktan, entelektüel ve manevi devrimi gerçekleştirmekten başka bir şey olmamalıdır. Bunun içinde yükseköğretim öğrencilerin zihinlerini altüst etmeli, ufuklarını geliştirmeli ve zekâlarını alevlendirmelidir. Zira deneyssel bilimin yükselişi, uzmanlaşma ve endüstrileşme gibi büyük değişimlerin hiçbirisi bu amaçlar için verilen çabayı alakasız kılamaz. Tam tersine bu değişiklikler herkese liberal sanatlar ve büyük kitaplar eğitiminin verilmesi çabasını daha gerekli ve acil kılar.

Anahtar sözcükler: Robert M. Hutchins, Mortimer J. Adler, yükseköğretim, liberal eğitim, büyük kitaplar, deneysselbilim.

Abstract

According to Robert Maynard Hutchins, the ideal education is the education that develops intellectual virtues, spirituality and morality. The aim of education should be to develop the mind in an intellectual dimension. This can be achieved through liberal education equipped with universal and unchanging principles. Indeed, education through liberal arts and great books is the best education for the best. However, according to him, in recent times, vocational education, scientific experimentation and specialization have replaced liberal education in order to provide economic contribution. In order to solve the educational problem he identified, Hutchins invited Mortimer J. Adler, who was

* Dr. Öğr. Üyesi, Düzce Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri ABD, beyhanbayrak@duzce.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7428-936X

working on liberal education, to the university and they worked together. In this context, the aim of the present study is to reveal Hutchins's thoughts on liberal arts and great books education, as well as to analyze his criticisms of higher education institutions dominated by the experimental method and to determine his struggle for the rebirth of intellectual education and great books education in higher education. Document analysis technique, one of the qualitative research methods, was used in the study. According to Hutchins, the purpose of the university should be nothing more than reviving metaphysics and realizing the intellectual and spiritual revolution in line with the findings obtained. For none of the great changes, such as the rise of experimental science, specialization, and industrialization, can make the effort for these goals irrelevant. On the contrary, they make the effort to provide everyone with a liberal arts and great book education all the more necessary and urgent.

Keywords: Robert M. Hutchins, Mortimer J. Adler, higher education, liberal education, great books, experimental science.

“Genç neslin büyük kitapları incelediğini ve liberal sanatları öğrendiğini hayal edin. Yetişkin bir nüfusun aynı güç, ilham ve iletişim kaynaklarına yönelmeye devam ettiğini hayal edin. O zaman birbirimizle konuşabiliriz. Bugün olduğumuzdan çok daha iyi uzmanlar olurduk çünkü uzmanlık alanımızın tarihini ve diğerleriyle ilişkisini anlayabiliriz. Daha iyi vatandaşlar ve daha iyi insanlar olurduk” (Hutchins)

Giriş

Yirminci yüzyılla birlikte eğitimin amacı entelektüelleşme mi yoksa pratik yollarla hayatı anlama ve mesleki anlamda gelişme mi fikri farklı kutuplardaki düşünürler tarafından sürekli tartışılmaktadır. Eğitimin entelektüelleşme olduğunu savunanlar arasında yer alan Robert Maynard Hutchins (1899-1977), eğitimin merkezinde liberal eğitimin, liberal sanatların ve büyük kitapların olması gerektiğini düşünen önemli bir düşünürdür. Hutchins, 20. yüzyıl Amerikan eğitim reformunun en önemli figürlerinden biri olarak kabul edilir. 1929-1951 yılları arasında Chicago Üniversitesi rektörü olarak görev yapmış ve eğitimde klasik liberal eğitimi savunarak üniversitelerde reformlar gerçekleştirmiştir. Nitekim Hutchins, liberalist bir anlayışa sahiptir.

Liberalizm, feodalizmden kapitalizme geçişin bir ürünü olarak görülmekle birlikte esasen on sekizinci yüzyılda daha net bir şekilde temellerini oluşturan felsefi bir akım olup aynı zamanda modern dünyanın temel politik ideolojilerindendir (Cevizci, 2000). Klasik ve modern liberal anlayış olarak iki boyutu bulunmaktadır. Klasik liberal anlayışta bireysel özgürlük ve serbest piyasa ekonomisi ön plandadır. Bu yaklaşımda devletin rolü, bireylerin haklarını korumak ve düzeni sağlamakla sınırlıdır. Modern liberalizmde ise bireysel özgürlüğün yanı sıra sosyal adalet ve refahı da önemser. Devlet, ekonomik ve sosyal alanlarda aktif bir rol almalıdır (Yayla, 2000). Bu iki anlayış çerçevesinde liberalizm genel anlamda “özgürlüğü, bireysel ve toplumsal hayatın en temel değeri olarak kabul eden ve özgürlüğe uygun siyasi, hukuki ve iktisadi yapılanmaları savunan bir ideoloji” olarak nitelendirilmektedir (Yayla, 2008). Liberalizm, siyasal ve ekonomik yönden demokratik sistemlerin temelini oluşturur. Bireyin özgürlüğünü ve ekonomik refahını temel alan bir sistem olması açısından modern dünyada da ön planda olan bir sistem olarak görülür (Gray, 1986). Liberal düşünce ekonomik, politik ve sosyal yönden gelişimini sürdürebilmek için eğitimi önemli bir kavram olarak görür. Dolayısıyla liberal eğitim anlayışı, bireylerin çok yönlü ve özgür düşünen bireyler olarak yetişmesini hedefler. Bu hedef doğrultusunda bireylerin eleştirel düşünme, özgür irade, sorumluluk ve etik değerler konusunda gelişmelerini amaçlar. Hem Antik Yunan döneminde hem de günümüzde bu eğitim yaklaşımı, öğrencilerin sadece teknik bilgilerle donatılmasının ötesine geçer ve onların entelektüel, ahlaki ve sosyal anlamda gelişimlerini teşvik eder (Kimball, 1986, Nussbaum, 2010, Roth, 2014).

Liberal eğitim içerisinde yer alan liberal sanatlar eğitimi tarihsel olarak evrene, insanın doğasına ve topluma yönelik derin anlayışlar geliştirmeyi amaçlayan akademik disiplinleri kapsayan bir sistemdir. Antik Yunan ve Roma dönemlerinden itibaren var olan ve günümüz eğitim sistemine yön veren bir özelliğe sahiptir. Liberal sanatlar eğitiminin temel hedefi, bireylerin kendilerini ifade edebilme ve toplumsal sorunlara duyarlı olma becerilerini geliştirebilmektir (Arendt, 1958). Bu eğitim modeli, bireylerin çok yönlü gelişimini amaçlayan beşerî bilimler, doğa bilimleri ve sosyal bilimler gibi çeşitli

alanları kapsar (Kimball, 1986). Bu alanların eğitimdeki amacı, öğrencilere sadece bilgi aktarmak değil onların yaratıcı düşünme, problem çözme ve etik kararlar alma becerilerini geliştirerek toplum içinde daha bilinçli vatandaşlar olmalarına katkı sağlamaktır (Nussbaum, 2010; Roth, 2014). Dolayısıyla meslekî uzmanlaşmanın ötesine geçerek bireyin çok yönlü gelişimini destekler. Liberalizm, liberal eğitim ve liberal sanatlar sadece bireysel gelişimi değil, toplumların da kültürel ve entelektüel gelişimini hedefler. Büyük kitaplar ise bu sürecin en önemli araçlarından biridir. Çünkü büyük kitaplar, bir kültürün temel metinleri olarak kabul edilen ve tarih boyunca insan düşüncesini şekillendirip gelecek nesillere aktaran eserlerdir. Bunlar, felsefe, edebiyat, tarih ve bilim gibi alanlarda insanlığın en önemli fikirlerini yansıtan yazılardır.

Görüldüğü gibi liberalizm, liberal eğitim, liberal sanatlar, büyük kitaplar tarihsel olarak birbirleriyle iç içe geçmiş ve toplumu dönüştüren önemli kavramlardır ve Hutchins'in eğitim düşüncesinin temelinde yer alırlar. Onun eğitim anlayışı, bir yandan pragmatizm temelli ilerlemeci eğitimle olan eleştirel bir diyalogu barındırırken, diğer yandan Aristoteles'in teleolojik insan ve erdem anlayışından esinlenen neo-Aristotelesçi liberalizme yaslanmaktadır. Neo-Aristotelesçi liberalizmde, Aristoteles'in "*Nikomakhos'a Etik*" de geliştirdiği teleolojik insan anlayışının, modern liberal düşünce ve eğitim felsefesi bağlamında yeniden yorumlanması sözkonusudur. Aristoteles'e göre insan, akıl sahibi bir varlık olarak kendi potansiyelini gerçekleştirilmeye yönelmiştir. Bu bağlamda iyi yaşam (eudaimonia), ruhun erdeme uygun etkinliği olarak tanımlanır (Aristotle, 2009, 1098a). Nussbaum'a (1997) göre, klasik liberal eğitimin Aristotelesçi yorumu "insanın yalnızca teknik beceriler için değil, aklın ve hayal gücünün geliştirilmesi için eğitilmesi gerektiğini" savunur. Bu doğrultuda Hutchins, eğitimde iyi yaşam ve erdem kavramlarını merkeze alarak, bireyin yalnızca mesleki değil aynı zamanda etik ve entelektüel açıdan da gelişmesini hedefler (Hutchins, 1936b). Eğitimde meslekileşmenin karşısında duran Hutchins, pragmatizm eğitim anlayışına ve özellikle John Dewey tarafından temsil edilen öğrenci ve deneyim merkezli ilerlemeci eğitim anlayışına mesafeli durur. Ona göre pragmatizm eğitimi toplumsal değişime uyum sağlayan önemli bir kurum olarak gördüğü için kalıcı hakikatlerin araştırılmasını arka plana atmaktadır (Ryan, 1995). İlerlemeci eğitim, toplumun ihtiyacına ve değişimine ayak uydurmaya çalışırken gün geçtikçe bireyin mesleki anlamda kendini geliştirmesini sağlayan bir kavram haline dönüştü. Böylesi değişimler eğitimsel anlamda problemlerin ortaya çıkmasına neden oldu.

Bu doğrultuda Hutchins, çalıştığı Chicago üniversitesinde kariyerine zarar vereceğini bilse de eğitime yönelik düşüncelerini hayata geçirebilmek için farklı uygulamalar gerçekleştirir. Kendisiyle eğitim düşüncesi benzerlik gösteren eğitimcilerden destek alır. Özellikle Mortimer J. Adler'in kitaplara olan aşinalığı, eğitime yönelik bilgisiyle ilgilenen Hutchins, Adler'i 1930'da Chicago üniversitesine davet eder. Nitekim Adler, geleneksel ve çağdaş eğitimi sentezleyip evrensel bir eğitim sistemi oluşturmaya çalışan ve bu sistemin temeline akıllı ve demokratik eğitimi yerleştiren bir eğitim felsefecisidir (Bayrak, 2024). Adler ve Hutchins, ideal yönetim biçimi olarak *demokrasiyi* savunurlar. Hutchins'e göre demokrasi; hukuku, eşitliği ve adaleti birleştiren bir yönetim biçimidir. Bu yönetim biçimi sayesinde insanın doğası hakkında çok şey öğrenilir. Nitekim insan, nesnel gerçeği keşfedebilen, yaşamı evrensel ilkelerle yönlendirilebilen, rasyonel ve ahlaklı bir varlıktır (Hutchins, 1936b, s. 61; Adler, 1988, s. 42). Belirtilen özelliklerin geliştirilmesi için *evrensel ve liberal bir eğitime* ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitimin amacı demokrasiyi içselleştirmiş, ahlaklı, entelektüel, maneviyatı yüksek bireyler yetiştirmek olmalıdır.

Bunun içinde *insan zihninin eğitimi* merkezde olmalıdır. Nitekim insan aklını kullanmalı ve en yüksek güçlerini geliştirecek, hemcinslerinin gelişimine katkıda bulunacak bir şey yaptığını hissetmelidir. Bu çerçevede insan zihninin kullanımını merkeze koyan eğitim sistemi; öğrenciyi tarihin doğasını ve şemalarını anlamaya, bilimin ilkelerini kavramaya, güzel sanatları ve edebiyatı içselleştirmeye yönlendiren genel bir eğitim programını inşa etmelidir. Ayrıca felsefenin her aşamada anlaşılabilirlik sağladığı şekilde bu programın düzenlenmesine dikkat edilmelidir (Hutchins, 1952, s. 50; 1936a, ss. 130-131). Ancak Hutchins ve Adler, son dönemlerde liberal eğitimin yanlış anlaşıldığını ve eğitimin amacının daha çok endüstriye işçi yetiştirmek şeklinde tanımlandığını ve bu düşünce çerçevesinde programların içeriğinin düzenlendiğini belirtirler. Onlar eğitimin meslekileştirilmesine karşı çıkmaktadırlar. Bu çerçevede üniversitenin tüm bölümlerinde, lisede, üniversitenin yetişkin eğitimi programında ve hukuk fakültesinde büyük kitaplar dersleri verirler. Hutchins, üniversitedeki yirmi iki yıllık başkanlığı boyunca

harika kitaplar dersleri verir (Dzuback, 1990, Gardner, 2013). Büyük kitaplar kavramı yüzyıllardır var olmasına rağmen, gerçek terim ilk olarak Hutchins ve Adler tarafından ortaya atılmıştır. Bu kitaplar yasanın doğası, düzen, özgürlük, mutluluk, güzellik, iyilik, hakikat vb. çok çeşitli fikirleri kapsamaktadır. Hutchins ve Adler, Batı geleneğinin bu büyük sohbette, kendilerinden önce gelenlere yanıt veren yazarlar ve düşünürler arasındaki bir diyalogda somutlaştığını vurgularlar (Gardner, 2013).

Hutchins ve Adler, büyük kitapların herkes için önemli bir eğitim programı olarak görünürlüğünün artırılmasını istediler aynı zamanda büyük kitapları yüksek öğrenime entegre etme çabalarını da sürdürdüler. Hutchins, büyük kitaplar aracılığıyla erdemlerin öğretilmesini ve tartışılmasını içeren seküler bir eğitim programı tasavvur eder. Programdaki tartışmanın kökleri Batının kültürel geleneğinin entelektüel otoritesine dayanmaktadır. Büyük kitaplardaki liberal eğitim fikri, kendi ahlaki eğitimiyle yankılanan, ancak liderliğini yaptığı laik modern üniversiteye daha uygun olan, kabul edilebilir bir işlevsel eşdeğer sağlar. Adler'in teşvikiyle Hutchins, üniversitenin çalışmalarının yalnızca lisans düzeyinde değil aynı zamanda mesleki eğitim düzeyinde de daha iyi bir entelektüel anlayışa kavuşturulması için sosyal bilimlerin yeterliliğini sorgulamaya başlar. Bu çerçevede büyük kitaplar fikrinin, mesleki becerilere odaklanan müfredatlara yönelik önemli bir alternatif olduğunu ifade eder (Dzuback, 1990). Çünkü özgürlük sanatları ve liberal sanatlar alanında eğitim, deneysel bilimler ve beceri programlarıyla değil ancak beşeri bilimlerde büyük kitaplarla temas yoluyla elde edilebilir. Ancak özellikle son dönemlerde üniversitelerde sosyal bilimler alanında deneysel bilimin egemenliğinin ön plana çıktığını vurgular. Bilimsel veriler yoluyla felsefe, sosyoloji, edebiyat, hukuk gibi sosyal bilimler alanlarının çözümlenmeye çalışıldığını ve bu durumun öğrencilere yanlış yola sevk ettiğini belirtir. Doğru eğitim modeli liberal sanatlar çerçevesinde büyük kitaplar eğitimidir. Bu çerçevede yüksek öğrenimin amacı gençlerin zihinlerini altüst etmek, ufuklarını genişletmek ve zekâlarını alevlendirmek olmalıdır (Hutchins, 1936b, s. 48).

Hutchins'e göre güçlü, deneyimsiz ve eğitimsiz bir ülke dünya barışı için büyük tehlike oluşturabilir. "Büyük Kitaplar", özgür bir insanın yaşamak isteyebileceği tek medeniyet olan "Diyalog Medeniyeti"ni simgelemektedir. Nitekim "Bir milletin sahip olabileceği tek savunma, halkının karakteri ve zekâsıdır. Savunmanın yeterliliği, ulusun savunulmaya değer olduğu inancının gücüne bağlı olacaktır. Bu inanç, o milletin temsil ettiği değerlerin anlaşılmasına dayanmalıdır" (Hutchins, 1952, s. 60). Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, Hutchins'in hem savunduğu eğitimin bütün kademelerinde liberal sanatlar ve büyük kitaplar eğitimine yönelik düşüncesini ortaya koymak hem de deneysel yöntemin egemen olduğu yükseköğretim kurumlarına yönelik eleştirilerini ele alarak yükseköğretimde entelektüel eğitimin ve büyük kitaplar eğitiminin yeniden doğuşu için mücadelesini incelemektir. Dolayısıyla çalışmada, ilk olarak Hutchins'in liberal eğitim ve büyük kitaplar üzerindeki düşüncesi, ardından birlikte çalıştığı Adler'in büyük kitapların nitelikleri üzerine analizleri, sonrasında Hutchins'in liberal sanatların ve büyük kitapların gün geçtikçe neden öneminin azaldığına dair düşüncesi ve en sonunda deneysel bilim ile büyük kitapların mücadelesi ele alınmaktadır.

Yöntem

Araştırma Deseni ve Yaklaşımı

Mevcut çalışma, Robert Hutchins'in yükseköğretimde "Büyük Kitaplar Eğitimi" nin konumunu ve bu anlayışın deneysel bilimle girdiği çatışmayı incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemine dayandırılmıştır. Araştırma, tarihsel-felsefi çözümleme ve doküman incelemesi yöntemlerini bir arada kullanarak, betimsel ve analitik bir yaklaşım sergilemektedir (Patton, 2018, s. 4; Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 187). Aynı zamanda çalışma tümevarımsal bir yaklaşım ile yürütülmüştür. Bu yaklaşım özellikle karmaşık, tarihsel ve felsefi içerikli konuların anlam boyutlarını açığa çıkarmada güçlü bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Tümevarımsal yaklaşımda önceden belirlenmiş bir hipotez test edilmemekte, verilerden kavramsal temalar ve kuramsal çıkarımlar türetilmektedir. Bu çerçevede Hutchins'in Büyük Kitaplar Eğitimi anlayışı ve deneysel bilimle ilişkisi, birincil ve ikincil kaynaklardan elde edilen veriler doğrultusunda analiz edilerek kavramsal temalar ve kuramsal çıkarımlar oluşturulmuştur (Thomas, 2006,

s. 238). Bu yaklaşım, Hutchins'in düşüncesinin tarihsel ve pedagojik bağlamını anlamaya ve deneyisel bilimle olan epistemolojik çatışmasını çözümlemeye uygun bir çerçeve sunmaktadır.

Veri Kaynakları

Bu araştırmada, tümevarımsal nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde doküman incelemesi, birincil kaynak analizi ve amaçlı örnekleme teknikleri temel veri toplama yöntemleri olarak kullanılmıştır. Araştırmada ilk olarak Hutchins'in eserleri incelenmiş ve araştırma konusuna uygun olanlar tespit edilerek veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Tablo 1'de bu eserlere yer verilmiştir. Ardından dönemin eğitim tartışmalarına dair yazılar ve Büyük Kitaplar programı üzerine yapılan ikincil akademik çalışmalar kullanılmıştır. Ayrıca Mortimer Adler'in Büyük Kitaplar programına ilişkin çalışmaları da karşılaştırılmalı bir analiz için kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde kullanılan amaçlı örnekleme tekniğinde ise Hutchins'in büyük kitaplar programının kuramsal temellerini ve deneyisel bilime yönelttiği eleştirileri temsil eden metinler, tarihsel süreklilik ve tematik yoğunluk gözetilerek seçilmiştir.

Tablo1. Hutchins'in araştırma konusuna yönelik tespit edilen eserleri

Hutchins, R. M. (1936a). No friendly voice.
Hutchins, R. M. (1936b). The higher learning in America.
Hutchins, R. M. (1937). Tradition in education.
Hutchins, R. M. (1944). Education for freedom.
Hutchins, R. M. (1948). Higher education today.
Hutchins, R. M. (1949). The journal of general education.
Hutchins, R. M. (1950). Religion and higher education.
Hutchins, R. M. (1952). Great books of the western world.
Hutchins, R. M. (1953). The university of utopia.
Hutchins, R. M. (1968). The learning society.

Veri Analizi

Araştırmada toplanan veriler, nitel içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Analiz süreci, tümevarımsal yaklaşım esas alınarak yürütülmüştür. Tüm metinler birkaç kez okunarak araştırma bağlamına hâkim olunmuştur. Önemli pasajlar, kavramsal vurgular ve eleştirel söylemler belirlenmiştir. Tümevarımsal bir yaklaşım izlenerek veriler önceden belirlenmiş temalara göre değil, metinlerin kendisinden türetilen kodlar aracılığıyla analiz edilmiştir. Öncelikle metinlerde tekrar eden kavramlar ve anlam örüntüleri belirlenmiş, ardından bu örüntüler "Liberal Eğitim", "Liberal Sanatlar", "Büyük Kitaplar", "Deneyisel Bilim", "Deneyisel Bilimin Yükselişi", "Deneyisel Bilimin Sınırlılıkları", "Eğitim Felsefesi" gibi üst temalara dönüştürülmüştür. Daha sonra bu temalar Hutchins'in eğitim felsefesi ekseninde yorumlanmış ve epistemolojik ve pedagojik düzlemde karşılaştırılmıştır. Son aşamada ise ortaya çıkan temalar araştırmanın problematiğiyle ilişkilendirilmiş; Büyük Kitaplar Eğitimi'nin yükseköğretimdeki yeri, deneyisel bilimin yükselişiyle karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu süreçte tarihsel bağlamın korunmasına ve kavramların dönemin düşünsel iklimi içinde anlamlandırılmasına dikkat edilmiştir (Cohen vd., 2011, s. 347). Nitekim bu analiz süreci hem tarihsel bağlamı hem de felsefî argümanları kavramsal düzeyde yeniden inşa etmeyi amaçlamıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Tümevarımsal yöntemde araştırmacının konumunun şeffaflığı, kodlama sürecinin belgelenmesi ve veriye dayalı çıkarımların açıkça gösterilmesi büyük önem taşır (Lincoln & Guba, 1985). Bu çerçevede araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla kaynak çeşitliliğine gidilmiş; hem birincil hem ikincil kaynaklar kullanılarak Hutchins'in düşüncesinin farklı boyutları ortaya konmuştur. Ayrıca içerik analizi süreci şeffaf şekilde yürütülmüş, kodlama aşamalarında yinelenebilirlik için tematik çerçeveler açıkça

belirtilmiştir. Analiz sürecinde Hutchins'in özgün metinlerinden doğrudan alıntılara yer verilerek yorumların şeffaflığı artırılmıştır. Bulguların tutarlılığını artırmak için, Hutchins'in düşünceleri farklı dönemlerdeki yorumcuların çalışmalarıyla çapraz karşılaştırılmıştır.

Bulgular

Hutchins Açısından Liberal Eğitimin ve Büyük Kitapların Eğitimdeki Gücü

Hutchins'e göre, insanın doğasında doğuştan değişmez unsurlar bulunmaktadır. Bu değişmez unsurlardan olan akılcılık, insan doğasının en üst niteliğini oluşturmaktadır. Dolayısıyla eğitimin amacı *iyi bir zihin geliştirmek* olmalıdır. Evrensel eğitim modeli çerçevesinde herkes eğitime eşit derecede sahip olmalı, daha fazla entelektüel ve manevi mükemmelliğe sahip olana kadar zihin eğitimi sürdürmelidir (Hutchins, 1952, s. 3). Bu durumu şu şekilde ifade eder;

Eğitim insan doğamızın ortak unsurlarını ortaya çıkarmaktır. Bu unsurlar her zaman ve her yerde aynıdır. Eğitim, öğretmeyi gerektirir. Öğretmek bilgiyi gerektirir. Bilgi gerçektir. Gerçek her yerde aynıdır... Eğitim doğru anlaşılırsa, zekânın geliştirilmesi olarak anlaşılacaktır. Zekânın geliştirilmesi, tüm toplumlardaki tüm insanlar için aynı şeydir. (Hutchins, 1936b, ss. 66-67)

Zihnin gelişimi ve entelektüel mükemmellik için *liberal eğitimi* tercih eder. Liberal eğitimin amacını hem özel hem de kamusal olarak insanın mükemmelliği olarak nitelendirir. Ona göre liberal eğitim, insanı bir araç olarak değil bir amaç olarak görür ve yaşamın araçlarıyla değil amaçlarıyla ilgilenir. Diğer eğitim veya öğretim türleri, insanları araç olarak ele alır ve insanların yaşam araçları yoluyla geçimini kazanmalarıyla ilgilenir. Liberal eğitimin özü, konu alanındaki ayrımların ve karşılıklı ilişkilerin bilgisinden, temel sorunların tanınmasından ve fikirlerin anlaşılmasından oluşur. Bu bağlamda liberal eğitim, temel sorunları açıklığa kavuşturmayı ve bir sorunun diğeriyle nasıl bağlantılı olduğunu anlamayı hedefler. Çözümlere ulaşılacak yöntemlerin anlaşılması, önerilen çözümlerin test edilmesi ve standartların oluşturulması için çaba gösterir (Hutchins, 1952, s. 3).

Liberalist bir anlayış çerçevesinde ideal yönetim biçimi olarak demokrasiyi savunur. Bu doğrultuda insanın tüm güçlerini eğitimle birlikte sonuna kadar geliştirebilmesi için özgür olması gerektiğine inanır. Özgür zihinleri, bağımsız düşünme yeteneğine sahip zihinler olarak tanımlar ve durumu şöyle ifade eder;

Unutulmamalıdır ki eğitimin amacı öğrencilerin zihinlerini gerçeklerle doldurmak değildir; onları ıslah etmek, eğlendirmek, herhangi bir alanda uzman teknisyen yapmak değildir. Mümkünse onlara düşünmeyi ve her zaman kendileri adına düşünmeyi öğretmektir (Hutchins, 1936a, s. 8). Düşünce özgürlüğü, düşünme özgürlüğüdür. (Hutchins, 1944, s. 87)

Günümüzde çoğu zaman özgürlük kavramının yanlış anlaşıldığını ifade eder. Çünkü “özgür olmak için özgür olmak istemiyoruz. Özgür olmadığımız sürece olamayacağımız ya da yapamayacağımız bir şeyi olmak ya da yapmak uğruna özgür olmak istiyoruz. İstedığımız şeyleri elde etmekte özgür olmak istiyoruz” (Hutchins, 1944, s. 88). Bu durumu düzenleyebilmek için özgür zihin ve liberal eğitim ilişkisini ele alır. Ona göre liberal eğitim, “özgür insanların ve özgürce eğitilmiş insanların eğitimidir”. Özgürce eğitilmiş insan, konuların temellerini ve temel sorunlarla ilgili olan fikirleri kavrar. Ruh, hal, Tanrı, güzellik gibi konuların tartışılmasında temel olan diğer terimlerin ne anlama geldiğini bilir. Her alanda iyi işleyebilecek bir zihne sahiptir. Bir alanda uzman olabilir ancak herhangi bir alanda söylenen önemli her şeyi anlayabilir ve bunların kendi üzerine tuttuğu ışığı görebilir ve kullanabilir.

Özgür zihinlerin eğitimi için gerekli olan liberal eğitimin yöntemi “*liberal sanatlar ve büyük kitaplardır*”. Liberal sanatlar en genel anlamıyla çevre üzerinde çalışır. Buradaki çevre yalnızca fiziksel dünyayı değil aynı zamanda tüm sosyal ve kültürel kurumları, güzel ve faydalı sanat eserlerini de içerir. Dolayısıyla, liberal sanatların farklı çalışma alanları vardır. Bunlar bilimsel yöntemin dil bilgisi, retorik,

mantık ve matematik gibi potansiyel sembolleri tercüme etmek ve doğanın, toplumun ve güzel sanatların dilini okumak gibi alandır (Hutchins, 1952, s. 5; 1937, ss. 591-592). Belirtilen alanlar, insanları doğa bilimlerin, sosyal bilimlerin veya güzel sanatların eleştirmenleri yapmak için eğitimde ihtiyaç duyulan disiplinlerdir. Ayrıca geçmişte ve günümüzde, sanatların ve bilimlerin başarıları olan kitaplarını okuma teknikleridir. Nitekim kitaplar kendi kendilerine öğretmezler. İçlerindeki semboller gerçek olsa bile, çevrenin geri kalanı kadar eğitimin pasif maddesidirler. İnsanların bunları okunmaları gerekir. İyi okumak için okuyucunun liberal sanatların disiplinine sahip olması gerekir (Hutchins, 1937, s. 592).

Liberal sanatları hem vazgeçilmez hem de kaçınılmaz olarak görür. Bu doğrultuda liberal sanatları benimsemiş iyi bir liberal sanatçı okumayı, yazmayı, konuşmayı, dinlemeyi, anlamayı ve düşünmeyi öğrenir. Ona göre “gelenek içinde yaşadığımız için hepimiz liberal sanatçılarız ve iyi ya da kötü hayatımızda her gün liberal sanatları uyguluyoruz” (Hutchins, 1952, s. 2). Bu çerçevede Batının eğitimdeki geleneği liberal sanatların geleneğidir. Yakın zamana kadar hiç kimse başka bir idealin olabileceği iddiasını ciddiye almamıştır. Batının liberal sanatlara ve liberal eğitime olan bu bağlılığı, demokrasinin bir ideal olarak ortaya çıkışından kaynaklanmaktadır. Bu durumu şöyle ifade eder;

Demokratik ideal, insanlığın tam gelişimi için fırsat eşitliğidir ve liberal sanatlar bu tür gelişmenin temel aracı olduğundan demokrasiye bağlılık doğal olarak onlara bağlılıktan kaynaklanır. Öte yandan, eğer liberal sanatların edinimi insan onurunun içsel bir parçasıysa o zaman demokratik ideal herkesin mümkün olan en geniş liberal sanat ölçüsüne ulaşma fırsatına sahip olması için çabalamamızı gerektirir. (Hutchins, 1952, s. 2)

Hutchins'e göre, hayatımızda yer edinilen *gelenekler* kitaplara kaydedilmiştir. Bize okumayı öğreten disiplinleri nasıl kullanacağımızı iyi bilirsek onu bulabiliriz. “Büyük Kitaplar (Harika Kitaplar)”, liberal sanatlar yoluyla geleneğimizin açık ve önemli bir anlayışını ortaya koyan kitaplardır. Başka bir deyişle büyük kitaplar, geleneğin insanlara aktardığı en güzel sembolleri içerir. Büyük kitaplar aracılığıyla anlaşılan liberal sanatlardan ve liberal sanatlar aracılığıyla anlaşılan büyük kitaplardan oluşan bir eğitim içinde yaşadığımız geleneği kavramamızı sağlayacak tek şey olacaktır (Hutchins, 1937, s. 592). Büyük kitaplar “harika öğretmenlerdir” bize her gün sıradan insanların neler yapabileceğini ve başarabileceğini gösterirler. “Bu kitaplar cahil veya araştıran insanlıktan çıkmıştır. Bunlar genellikle öğrenmedeki başarının ilk duyurularıdır” (Hutchins, 1952, s. 2). Büyük kitaplar, en büyük liberal sanatçılar tarafından yazılmıştır. Bunlar liberal sanatların yelpazesini sergilerler. Yazarlar aynı zamanda en büyük öğretmenlerdir. Birbirlerine ve belli bir döneme kadar tüm nesillere öğretiler (Hutchins, 1952, s. 3).

Büyük kitaplar olarak adlandırdığı listesinde; Austen, Shakespeare, Darwin, Twain, Freud, Einstein, Marx, Kant, Smith, Newton, Galileo, Luther, St. Augustine, Virgil, Platon, Aristoteles ve Homeros gibi günümüzde yaygın olarak tanınan birçok isim bulunmaktadır. Yazıları neredeyse her stili, disiplini ve zaman dilimini kapsamaktadır. Hutchins'e göre her harika kitabın her zaman okuyucunun aklını başından aldığına dair bir his vardır. Dolayısıyla okuyucu hiçbir zaman tam olarak onları kavrayamaz. Bu kitapların sonsuza kadar tekrar okunabilmesinin ve harika öğretmenler olmasının nedeni budur. Okuyucunun dikkatini çekerler ve onun zekâsını gergin tutarlar (Hutchins, 1952, s. 47). Büyük kitaplar yaşam boyu okundukça insanları çağdaş yaşamın düşünce ve hareketleri hakkında akıllıca düşünmesini sağlayacaktır. Böylelikle zamanının entelektüel etkinliğine katılmasına yardımcı olacaktır (Hutchins, 1936b, s. 81).

Büyük kitapların ve liberal sanatların diğer bir özelliği özgürlük sanatları olmasıdır. Özgür olabilmek için insanlar yaşadığı geleneği anlamalıdır. Yaşanılan geleneğin kavranmasını sağlayabilecek tek ve biricik şey ise eğitimidir. Öğrencilere özgürlük için eğitim vermek istiyorsak onları liberal sanatlar ve büyük kitaplar konusunda eğitmemiz gerekir (Hutchins, 1944, s. 41). Dolayısıyla öğretmenler, liberal sanatlarda ve geçmişin-günümüzün büyük kitaplarında ustalaşmış olmalıdır. Nasıl yazacağını, konuşacağını, okuyacağını ve hesap yapacağını bilmelidir. Kısaca liberal bir eğitim almış olmalıdır. Çünkü öğretmenlerin, kendilerini ve öğrencilerini erdemli, ahlaklı, entelektüel ve teolojik olarak eğitmesi en büyük görevidir (Hutchins, s. 1953, 33; 1937, ss. 597-601). Böylesi bir eğitim için dikkat edilecek hususlar bulunmaktadır. Hutchins'in eğitimle ilgili mücadelesinde onun en büyük destekçisi olan Adler,

liberal eğitim çerçevesinde büyük kitapların niteliklerine ve bunların derse nasıl entegre edileceğine yönelik daha ayrıntılı çalışmalarda bulunur.

Adler, Hutchins gibi evrensel eğitim sistemini savunur ve eğitimdeki otoritenin *öğrenci aklı* olduğunu belirtir. Çünkü birey aklın otoritesine teslim olduğunda gerçekten özgür olabilir ve demokrasiyi bulabilir (Adler, 1988, s. 47). Aklın doğru işlenebilmesi ve demokrasiye ulaşabilmesi içinde disiplinli bir zihne ihtiyacı vardır. Bu bağlamda iyi okuyabilenlerin, dinleyebilenlerin, konuşabilenlerin ve tartışabilenlerin disiplinli zihinleri vardır. Nitekim “disiplin, bir özgürlük kaynağıdır. Yalnızca eğitilmiş bir zekâ özgürce düşünebilir. Ve düşünmede özgürlük yoksa düşünce özgürlüğü de olamaz. Özgür zihinler olmadan, uzun süre özgür insanlar kalamayız” (Adler, 1965, s. 178). Disiplinli bir eğitim ile birlikte Adler’e göre, liberalizm ve liberal eğitim birbirine bağlanır ve liberal sanatlarda eğitim alınır insanlar özgürleşir. Eğer demokrasi özgür insanlardan oluşan bir toplumsa liberal eğitimi sürdürmeli ve yaygınlaştırmalıdır. Demokratik vatandaşlar kendi başlarına düşünebilmelidir. Bunu yapmak için önce düşünebilecekleri bir fikir gövdesine sahip olmalıdırlar. Birbirleriyle net bir şekilde iletişim kurabilmeli ve her türlü iletişimi eleştirel bir şekilde alabilmeliler. Büyük kitapları okuma becerisi bu noktada devreye girmelidir. Bu durumu Adler şöyle ifade eder;

İyi okuyabilenler, eleştirel düşünebilirler özgür zihinler haline gelmişlerdir. Eğer büyük kitapları okumuşlarsa -ve gerçekten okumuşlarsa- insan dünyasında istedikleri yere gitme özgürlüğüne sahip olacaklardır. Sadece, bir zaman ve mekânda yaşamalarına rağmen, yine de tamamen o zaman ve mekâna ait olmayanlar, akıl hayatını tam olarak yaşayabilirler. (Adler, 1965, s. 173)

Adler, büyük kitapların üstün özelliklerini ve niteliklerini altı maddede analiz eder. Bunlardan *İlki*; büyük kitapların en çok okunan kitaplar özelliğine sahip olmasıdır. Ancak en çok okunan kitaplar olsalar da büyük kitapların hem kendi zamanlarında hem de sonraki süreçlerde düzenli bir satış durumları olmayabilir. Nihai kitlesini bulması zaman alabilir. Bu kitapların çevrildiği dil sayısı ve okunduğu yıl sayısı incelendiğinde milyonlarca okuyucu sayısının zamanla oluştuğu görülecektir. *İkincisi*; büyük kitaplar popülerdir ve asla bilgiçlik taslamazlar. Uzmanlar tarafından, uzmanlık alanlarını ön plana çıkarmak ve kendilerini üstün tutmak için yazılmazlar. Felsefe, bilim ve tarih alanları akademik sorunları değil insan sorunlarını ele alırlar. Profesörler için değil, insanlar için yazılırlar. Bu çerçevede insanlar için yazılan bu kitaplar temel ders kitabı niteliğini taşımaktadırlar. Öğrenilecek çoğu konunun bilgisi bu kitaplarda bulunur ve öğretilir (Adler, 1982a, s. 72). Ancak, harika bir kitabın okumasına yardımcı olan bir tür ön okuma vardır ve bu da yazarın kendisinin okuduğu diğer harika kitaplardır. Onun başladığı felsefi kitapların yazarları, onlara gelmeden önce neleri okumanız gerektiğini söyler: “Dewey, Mill ve Hume’u okumanızı ister; Whitehead, Descartes ve Platon’u okumanızı ister” (Adler, 1965, s. 163) şeklinde ifade eder.

Üçüncüsü; büyük kitaplar her zaman çağdaştır. Buna karşılık, popüler oldukları için çağdaş dediğimiz kitaplar yalnızca birkaç yıl dayanırlar ve kısa sürede eskirler. Ancak büyük kitapların asla modası geçmez. Büyük kitaplar aynı konu hakkındaki diğerlerinin önemini yoğunlaştırma eğilimindedir. Bu çerçevede “kalıcı” ve “geçici” kelimeleri, sürekli çağdaş olan büyük kitapları ve kısa sürede eskijen güncel kitapları adlandırmak için iyi kelimelerdir. İnsanlar tarafından klasik kelimesi yanlış anlaşılmaktadır. Onlar için “Klasik” eski ve modası geçmiş bir kitap anlamına gelmektedir. İnsanlar klasikleri büyük eskiler, zamanlarının büyük kitapları olarak görürler ve yaşadıkları zamanın farklı olduğunu iddia ederek onları geri plana atarlar (Adler, 1965, s. 163). *Dördüncüsü*; büyük kitaplar en okunabilir olanlardır. Bunu söylerken, öncelikle açıklayıcı eserlere atıfta bulunur. Şiir veya kurgunun en büyük eserleri güzel sanatların şaheserleridir. Her iki durumda da dil, ister öğretici ister zevk verici olsun yazar tarafından okuyucunun iyiliği için ustalıkla kullanılır. Bu kitaplarda okunacak çok şey vardır ve önemli olan sadece nasıl yazıldıkları değil aynı zamanda ne söyledikleridir. Her bir sayfa çoğu kitabın tamamından daha fazla fikir içerir. Bu yüzden harika bir kitabı tekrar okuyabilir ve içeriğini asla tüketemezsiniz. En okunabilir kitaplar sonsuza kadar okunabilir kitaplardır (Adler, 1965, s. 163). *Beşincisi*; büyük kitaplar en öğretici ve aydınlatıcı kitaplardır. Büyük kitaplar, ders kitapları ve kalıcı bir

öneme sahip olmayan kitaplardan farklı olarak zaman testinden geçmiş kitaplardır (Adler, 1982a, s. 18). Bunlar insanlığın birincil öğretmenleridir çünkü insan öğrenimine ve düşüncesine temel katkılarda bulunmuşlardır. Önemli sorunları tamamen veya kısmen çözmüş oldukları ölçüde bunlarda bulunan ilkeler insan bilgisinin önde gelen ilkeleridir. Yazarlarının ulaştığı sonuçlar insan düşüncesinin en büyük başarılarıdır. Aynı zamanda büyük kitaplar en etkili kitaplardır. Bunlar hakkında yazılmış kitaplar, yorumlar, özetler veya popülerleştirmeler bulunmaktadır. *Altıncısı*; büyük kitaplar insan hayatının sürekli olarak çözülemeyen sorunlarıyla ilgilenir. Onlar hakkında önemli sorunları tamamen veya kısmen çözdüklerini söylemek yeterli değildir çünkü başarılarının yalnızca bir yönüdür. Dünyada insan bilgisinin ve düşüncesinin sınırlarını belirleyen gerçek gizemler vardır. Sorgulama sadece hayretle başlamaz aynı zamanda genellikle onunla da biter. Büyük zihinler sığ olanlar gibi gizemleri hor görmez veya onlardan kaçmazlar. Onları dürüstçe kabul ederler ve onları nihayetinde ölçülemez alternatiflerin en açık ifadesiyle tanımlamaya çalışırlar (Adler, 1965, s. 166).

Görüldüğü gibi Adler, büyük kitapların niteliklerini farklı çerçevelerden ele almaktadır. Kitapların nitelikleri dışında, büyük kitaplar ne zaman ve nasıl okunmalıdır yönündeki fikirlerini de incelemek faydalı olacaktır. Adler'e göre, modern zamanlarda büyük kitaplar yalnız kandiğiniz zaman okunacak bir etkinlik olarak değerlendirilir. Ancak biraz boş zamanınız varsa bunu okumak için kullanabilirsiniz. Bu boş zaman gerçek anlamda boş zaman olmalıdır. Çocuklardan ve televizyondan uzak ayrıca para kazanma hırsıyla dolu olmayan bir zaman olmalıdır (Adler, 1965, s. 166). Böylesi bir süreçte büyük kitaplar birbirleriyle ilişkili olarak okunmalıdır. Belirtilen şekilde okunduklarında birbirlerini desteklerler ayrıca birbirlerinin önemini yoğunlaştırır ve birbirlerini daha okunabilir hale getirirler. Bu bağlamda bir büyük kitabı geçmişten bugüne doğru okumak daha iyi olacaktır (Adler, 1965, s. 172). Bununla birlikte vurguladığı diğer husus nasıl bir ortamda okunacağına yöneliktir. Adler açısından büyük kitapları okumak onlar hakkında konuşmak için değildir. Kitaplar hakkında konuştuğu arkadaşları varsa kitapların kendilerine karşılık verme olasılığı daha yüksektir. Arkadaşlarla birlikte okunduğu zaman eğitici tartışma ortamı da ortaya çıkacaktır. Adler'e göre bir tartışma, soru sorarak yönetilir. Okuma kuralları, herhangi bir kitap hakkında kendi başına veya diğer kitaplarla ilişkili olarak sorulabilecek başlıca soruları içerir. Tartışma soruların cevaplanmasıyla sürdürülür. Katılanlar soruları anlamalı ve yaptıkları yorumlarda alakalı olmalıdır. İfade edilen görüşler, bunlara karşı çıkılma ve açıklanma biçimleri kitaptan kitaba ve gruptan gruba değişecektir. Özgürce ilerler ve tartışma nereye götürürse orası takip edilir. Önemli sorunların harika kitaplar ışığında iyi tartışılması, düşünme ve iletişim sanatlarında neredeyse tam bir egzersizdir. Böylece zihin okuyarak, dinleyerek ve konuşarak yeterince disiplin altına alınabilir (Adler, 1965, s. 177). Bu sayede iyi okumak için eğitilmiş zihnin, analitik ve eleştirel güçleri geliştirir ve iletişim sürecinde hoşgörüyü kazanır (Adler, 1965, s. 178).

Genel olarak bakıldığında Adler'in liberal eğitim ve büyük kitaplara yönelik oluşturduğu bu eğitimsel fikirler Hutchins'in mücadelesinde önemli bir rol oluşturur. Bu düşünceler çerçevesinde üniversitenin tüm bölümlerinde, lisede, üniversitenin yetişkin eğitimi programında ve hukuk fakültesinde büyük kitaplar derslerini yerleştirirler (Dzuback, 1990, Gardner, 2013).

Liberal eğitimle birlikte büyük kitaplar eğitimi böyleleri derinden savunan Hutchins, günümüz eğitim dünyasında kafa karışıklığının hüküm sürdüğünü belirtir. Son yıllarda hâkim olan mesleki eğitim, ilerleme eğitimi, bilgilendirme eğitimi gibi eğitim modellerinden dolayı gelenekler göz ardı edilmektedir. Zira ona göre "hepimiz klasikleri ve liberal sanatları bilmeyen bir sistemin ürünleriyiz. Bu sistemin iyileşmek yerine daha da kötüleştiğine dair her türlü gösterge mevcut" (Hutchins, 1937, s. 595). Bu nedenle liberal sanatlar eğitimde merkezi bir öneme sahiptir. Liberal sanatlar dışında herhangi bir şey eğitimde merkezi bir öneme sahip olduğunda veya liberal sanatlar kötü bir şekilde öğretildiğinde kötü bir eğitim ortaya çıkabilir. Bu bağlamda özellikle son dönemlerde öğrencilere yeteneklerini güzel ve yararlı sanatlarda kullanma fırsatı verdiği için "*İlerici Eğitimin*" iyi bir şey olarak duyurulduğunu belirtir. Ancak öğrenciler liberal sanatlar aracılığıyla disiplin altına alınmadığı sürece bu boş bir eğitim girişimidir. Liberal sanatların yerine başka sanatları koyma veya liberal sanatları diğerlerine hatta güzel sanatlara tabi kılma girişimi ışığı keser, çeviriyi ve organizasyonu imkânsız hale getirir. Bu durum geleneğin bozulmasının başlangıcıdır (Hutchins, 1937, s. 590). Ona göre;

Modern dünyanın en karakteristik özelliği şaşkınlıktır. Şaşırmak moda oldu. Bir şey bildiğini ya da bir şey anladığını söyleyen herkesin yapmacık ya da yalan söylediğinden hemen şüphe edilir. Tutarlılık bir kusur, fırsatçılık ise bir erdem haline geldi. Nereye gittiğimizi veya neden gittiğimizi bilmiyoruz ve neredeyse öğrenme çabasından vazgeçtik. (Hutchins, 1936a, s. 24)

Hutchins'e göre, yirminci yüzyılın ilk çeyreğine kadar eğitimde büyük kitaplar ve liberal eğitim ön plandayken daha sonra modern eğitimle birlikte etkisini yitirmeye başladı. Böyle bir durumun yaşanmasında pek çok etkenin olduğunu belirtir. Bu etkenler daha detaylı bir şekilde aşağıda ele alınacaktır.

Hutchins'in Liberal Eğitimin ve Büyük Kitapların Kaybolması Sorunsalı

Hutchins, liberal eğitimin ve büyük kitapların zamanla etkisinin azaltılmasına veya yanlış anlaşılmasına yönelik birden çok faktörün etkili olduğunu ifade etmektedir. Bu faktörlerden *ilki*; döneminin eğitim kurumlarını büyük orada etkileyen "ilerlemeci eğitim anlayışı ve özellikle John Dewey" üzerinedir. İlerlemeci eğitim anlayışı 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında geleneksel eğitimin biçimci, sözelci ve baskıcı yapısına karşı ortaya çıkmıştır. Bu anlayış eğitimde deneyime dayalı öğrenmenin önemini vurgular ve eğitimin yaşamla bütünleşmesi gerektiğini savunur (Gutek, 2021, s. 322). Hutchins'e göre ise ilerlemeciler, zamanın değiştiğini ve ideal eğitim anlayışının da bundan dolayı değişmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu durumu "ilerlemeci eğitimciler dünyanın şu anki durumundan yola çıkıldığında şunu kabul etmelidirler ki, genç nesle aktarılacak istikrarlı veya geçerli bir bilgi yoktur" şeklinde ifade eder (Hutchins, 1944, s. 54). Arzu edilen değişimle birlikte ilerlemecilerin eğitimde daha çok meslek öğrenmeyi ve sosyalleşmeyi temele aldığını belirtir. Ona göre, ilerlemecilerin eğitimin bu yanlış inancı günümüz eğitimin bozulmasına neden oldu (Hutchins, 1948, s. 8). Ayrıca eğitimdeki bozulmanın yanı sıra mesleklerin ana karakterinin bozulmasını da sağladı. Zira mesleki eğitim meslekler açısından kötüdür çünkü her meslek; "sürekli gelişimi için yaratıcı düşünce merkezlerinin varlığını gerektirir. Üniversiteler ve meslek okulları yaratıcı düşünceyi terk ettiği ve ticaret okullarına dönüştüğü ölçüde mesleğin de ticarete dönüşmesi gerekir" (Hutchins, 1936b, s. 44).

Hutchins'e göre, okullarda mesleki eğitime ağırlık verilmesinin amacının gençlerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına yardımcı olmak olduğunu varsayarsak o zaman mevcut koşullar altında çabanın sonuçlarla orantısız olduğunu kabul etmek gerekir. Bu durumu şöyle ifade eder;

Sanırım çoğumuz eğitimin amacının öncelikle ve temel olarak gençleri yiyecek, giyim ve barınak üretimine ve yaşam standartlarımızı oluşturan lükslere en etkili şekilde katkıda bulunabilecekleri bilgi ve beceriyle donatmak olduğu yönündeki bu ifadeye genel olarak katılacağız. Sanat, dil, felsefe, tarih ve diğerleri gibi alanların bilgisi toplum için önemli olsa da yine de bu alanların, en azından şu anda, maddi ihtiyaçların ve lükslerin üretimine göre ikincil olduğuna inanıyorum, çünkü toplum artık maddi şeylerin bolluğu olmadan mutlu olamayacağını gösteriyor. (Hutchins, 1944, ss. 42-43)

İlerlemecilerin eğitime dair fikirlerinin demokrasiye yönelik düşüncelerini etkilediğini vurgular. Nitekim ona göre ilerlemeciler demokrasiyi, her çocuğun para kazanmaya yardımcı olacak eğitimi almasına olanak sağlamak olarak nitelendirirler (Hutchins, 1936b, s. 31). İlerlemecilere yönelik eleştirilerini sürdürürken aynı zamanda ilerlemeci anlayışın önemli temsilcisi olan Dewey'in yanlış anlaşıldığını belirtir. Çünkü eğitimin amacının gençleri çevrelerine uydurmak ve özellikle de onlara hayatlarını kazanmayı öğretmek olduğu düşüncesi Dewey tarafından şiddetle kınanmıştır ancak bu düşünce genellikle onun adına ileri sürülmektedir. Aslında Dewey'in önerdiği planlar hiçbir zaman denenmemiştir. Hutchins açısından, Dewey sosyal bir reformcu olarak herkes için liberal eğitim anlayışına inanır ve sadece geçimini sağlamak için meslek öğrenmeye yönelik her türlü eğitimi daraltıcı ve liberal olmayan olarak değerlendirir. Makineleşmenin baskın olduğu ve toplumsal sorunlar yarattığı bir dönemde

Dewey, “Demokrasi ve Eğitim” adlı eserinde “işin insanileştirilmesi” kavramını ortaya çıkarır. Onun bu kitabını eğitim sistemi aracılığıyla toplumsal sorunları çözmeye yönelik asil ve cömert bir çaba olarak görmektedir. Ancak önerdiği yöntemlerin bu sorunları çözmediğini sadece eğitim sistemini tahrip ettiğini belirtir. İşin insanileştirilmesini çağın en şaşırtıcı konularından biri olarak değerlendirir. İlerlemecilere göre, yapılan iş ne olursa olsun mümkün olduğunca çok anlam taşımalıdır. Mümkün olan her yerde işçiler sanatçı olmalıdır. Yaptıkları iş bilginin veya bilimin uygulanması olmalı ve bundan keyif alınmalıdır. Tüm bu türden anlayışlar onun içinde ve çevresinde yer alırsa iş insanileştirilmiş olur. Ancak Hutchins’e göre, çalışan kişinin bu anlayışa sahip olabilmesi için iyi bir akla sahip olması gerekir. Bu, işin insanileştirilmesine giden eğitimsel yoldur. Bir miktar entelektüel mükemmellik edinen ve daha fazlasını edinmeye devam etmek isteyen kişi, deneyimini yeniden yapılandıracak ve düzenleyecektir. Geçimini sağlarken nasıl bir yaşam sürdürdüğünü eleştirel bir gözle sorgulayacaktır (Hutchins, 1952, s. 17).

İkinci faktör; bir ülkenin “yoksulluğuna” yöneliktir. Bir ülkenin yoksulluğu, insanların eğitim idealini engelleyebilmektedir. Nitekim açlıktan ölmek üzere olan bir adam için liberal eğitimin işe yaramayacağı, insanın ilk görevinin geçimini sağlamak olduğunu ifade eder. Geçimini sağlamayı öğrenme mücadelesine giren kişi liberal eğitime ayrılacak zamanı tüketmiş olacaktır. Dünya genelinde milyonlarca insan ekonomik kölelik içinde yaşamaktadır. Onların prangaları sökülüp atılmalı ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları sağlanmalıdır. Verilen ekonomik bağımsızlığın yanı sıra eğitim idealinin netliği ve bu idealin peşinden ne kadar azimle gidildiği de toplumun kaderi üzerinde belirleyici olacaktır (Hutchins, 1952, s. 18). Ancak az gelişmiş ülkelerde teknik eğitim daha çok tercih edilmektedir. Ona göre ideal olan eğitim liberal eğitimidir ve teknik eğitim yalnızca evrensel liberal eğitimi mümkün kılacak ekonomik temeli sağlamaya yardımcı olabileceği için haklı gösterilebilir. Ancak Batı, liberal eğitimi herkese sunma görevini yerine getirmemek için ekonomik geri kalmışlığı bahane olarak kullanamayacak kadar yüksek bir yaşam standardına sahiptir. Batı halkının sahip olduğu boş zaman derecesi, eğer nerede bulacaklarını bilirlerse tüm yetişkinlere liberal eğitimi açacak düzeydedir. Nitekim ona göre;

Sanayi işçisi artık büyükbabasının sahip olmadığı haftada yirmi saat boş zamana sahiptir. Ne gençliğinde ne de yetişkinliğinde geçimini nasıl sağlayacağını öğrenmek için fazla eğitime ihtiyacı yoktur. Endüstriyel işlemleri basitleştirmeye yönelik sürekli çaba, sonunda işçiye kullanabileceği tüm eğitimi vermek için yalnızca birkaç saat gerekeceği anlamına gelecektir. (Hutchins, 1952, s. 21)

Hutchins aslında ekonominin değerinin farkındadır. İnsanın maddi mallara ihtiyacı vardır ve bunlara sahip olmadığı sürece hayatta kalamaz. Ancak bunlara sınırsız ihtiyacı yoktur. Maddi mallarla meşgul olmak, onun gerçek hedefine yani belirli güçlerinin en üst düzeyde gelişimine doğru ilerlemesini engelleyecek ve ona yardımcı olmayacaktır. Nitekim doğa, varoluşlarının yasasını yerine getiremeyenleri affetmeyecektir. “İnsanların yasası bilgelik ve iyiliktir, sınırsız edinim değil. Yaşamın ekonomik rasyonalizasyonu, insan doğasının temel yasası karşısında ilerler. Bu yasa bize sınırsız mülkiyet fikrinden ziyade yeterlilik fikrini çağırıştır” (Hutchins, 1944, s. 44).

Üçüncü faktör; Batı ülkelerindeki “evrensel, ücretsiz ve zorunlu” eğitimle ilişkilidir. Bu ülkelerde on dört yaşındaki çocukların yüzde 92,5’i ve on dört ile on yedi yaş arasındaki çocukların yüzde 71,3’ü okuldur. Böylesi bir durumla birlikte demokratik idealin gerektirdiği eğitimi aldıklarını düşünmemektedir. Zira Batı, demokratik idealin herkes için liberal eğitim gerektirdiği önermesini kabul etmemektedir. Daha çok evrensel liberal eğitimden ziyade evrensel okul eğitim modeli ön plandadır. Okulda olup bitenler önemsiz olarak kabul edilir. Amaç, çocuğu işgücü piyasasından uzak tutmak, onu işe gitmeye hazır olana kadar nispeten hijyenik bir ortamda tutmak ve kötü yerlerden uzak tutmak etkili gibi görünmektedir (Hutchins, 1952, s. 24). Böylesi bir eğitimde gençleri bir araya getirmenin, birlikte çalışmalarını sağlamanın ve kendilerini “demokratik bir şekilde” örgütlenmelerini gerçekleştirmenin eğitim sisteminin demokrasiye yapabileceği en büyük katkı olarak değerlendirilmektedir. Bu tür eğitimi “özgür zihinlerin büyümesine katkıda bulunamaz. Yükselen neslin çağımızın büyük sorununu çözmesine yardımcı olamaz” (Hutchins, 1944, ss. 91-92) şeklinde ifade etmektedir. Nitekim Hutchins’e göre, eğitim sisteminin benzersiz işlevi zihinle ilgili olmalıdır. Eğitim sistemi başka amaçlara ne kadar çok yönelirse

toplum akli o kadar ihmal edilmiş olur. Eğitim sistemi fiziksel, ahlaki ve sosyal davranış için rasyonel temelleri oluşturmayı amaçlar. Eğitimin zekâyla bir ilgisi olması gerekir. Bu bağlantı nedeniyle, insanların siyasi güce sahip olmaları için eğitim almaları gerektiği her zaman varsayılmalıdır. Güçlerini akıllıca kullanacaklarsa eğitim almaları gerekir (Hutchins, 1952, ss. 25-26).

Dördüncü faktör; günümüz eğitimciler tarafından liberal sanatların ve büyük kitapların eğitiminin “seçkinler eğitimi” olarak değerlendirilmesidir. Günümüzde zamanın değiştiği ve böyle bir eğitimin bugün için yeterli olmadığını çünkü gerçek hayattan ve günümüzün sorunlarından uzak olduğunu ve modasının geçmiş olduğunu düşünürler. Zira kitapların çoğu insanların köle olduğu dönemde ve bilim öncesi- sanayi öncesi bir çağda yazılmıştır (Hutchins, 1952, s. 7). Hutchins açısından, yakın zamana kadar büyük kitaplar liberal eğitimin merkezindeydi ancak liberal eğitim seçkin bir kesimle sınırlandırılmıştı. Bu yüzden büyük kitaplar seçkin bir kesimle ve toplum tarafından konulan tüm engellere rağmen bu kesimlere girmeyi başaran birkaç gizli sınıfla sınırlıydı. Bunun nedeni yalnızca olağanüstü zekâyı ve boş zamana sahip olanların bu kitapları anlayabileceği ve yalnızca siyasi güce sahip olanların bunları anlaması gerektiği temelinde yatıyordu. Siyasi faaliyete kabul edilen insan sayısı arttıkça farklı bir eğitim tarzı aranmaya başlandı. Bu eğitim tarzı için şu ifadeleri kullanır;

Gazete okumayı, iş mektubu yazmayı ve değişiklik yapmayı öğrenmeleri gerekiyordu; ama Platon'u, Dante'yi ya da Newton'u incelemeleri nasıl beklenebilirdi ki? Büyük yazarlar hakkında bilmeleri gereken her şey, onlar için zor ya da büyük olmanın utancını taşımayan ders kitaplarına çevrilebilirdi. (Hutchins, 1952, s. 6)

Nitekim insanların artık siyasi güce ve boş zamana sahip olduğunu vurgular. Bunları her zaman akıllıca kullanmamışlarsa nedeni bunu yapmalarını sağlayacak türden bir eğitime sahip olmamaları olabilir. Onlara göre büyük kitaplar bilimsel, endüstriyel bir çağın özgür ve demokratik vatandaşları olan insanlara çok fazla şey söylemezler. Hutchins açısından bu bir tür sosyolojik determinizmdir. Sosyolojik determinizm entelektüel faaliyetin her zaman belirli bir topluma göre olduğunu dolayısıyla toplum önemli bir şekilde değişirse faaliyetin önemsiz hale geldiğini iddia eder. Bir toplumda ortaya çıkan fikirlerin başka bir toplum durumu üzerinde hiçbir etkisi olamaz. Fikirler, belirli bir zamanda var olan toplumsal koşulların rasyonelizasyonlarıdır. Başkalarının fikirlerini kendi zamanımızda kullanmaya çalışırsak aldanmış oluruz çünkü tanım gereği bu fikirlerin onları üreten zamandan başka hiçbir zamana uygulanabilirliği yoktur (Hutchins, 1952, ss. 7-8). Tarih ve sağduyu sosyolojik determinizmi ve ekonomik determinizmi patlatır. İnsanlar sorunlarıyla boğuşur ve onları çözmeye çalışır. Bu sorunlar belirli açılardan çağdan çağa değişir. Çağlar boyunca büyük adamlar “İyi yaşam nedir? İyi bir devlet nedir? Bir Tanrı var mıdır?” gibi kalıcı sorular hakkındaki tartışmalarını yazarlar. İlkel ve uzak zamanlarda yaşadıkları gerekçesiyle insanlara sundukları ışık küçümsenmemelidir. Bu bağlamda büyük kitaplar sosyolojik determinizmi çürütür çünkü hiçbir çağın tek bir sesle konuşmadığını gösterir.

Hiçbir toplum entelektüel faaliyeti, içinde büyük entelektüel anlaşmazlıklar olmayacak şekilde belirlemez. Muhafazakâr ve radikal, pratik insan ve teorisyen, idealist ve gerçekçi her toplumda bulunacaktır; bunların birçoğu bugün sürdürülen aynı türden argümanları yürütmektedir. Her ne kadar insanoğlu pek çok açıdan ilerlemiş olsa da sanırım bugün daha kötü durumda olduğu inkâr edilmeyecektir. Eski zamanların bilgilerinin yardımını reddetmemeliyiz. Alabileceğimiz her türlü yardıma ihtiyacımız var. (Hutchins, 1952, s. 9)

Beşinci faktör; dördüncü faktörler ilişkili olarak seçkinler dışında günümüzde “herkes liberal sanatlar ve harika kitaplar eğitimi alabilir mi?” sorusuna yöneliktir. Hutchins’e göre, bu tür sorular herkes için liberal eğitim idealini önerenlere yöneltilmiştir. Dewey ve onu anlayan birkaç takipçisi dışında eğitim üzerine yazan çoğu yazar, büyük kitaplar ve liberal sanatlar aracılığıyla verilen eğitimin azınlık için en iyi eğitim olmasına rağmen çoğunluk için en iyi eğitim olamayacağını çünkü çoğunluğun bunu edinme kapasitesinin olmadığını savunur. Zira onlar için bu eğitim, boş zaman ve siyasi güç gerektiren bir eğitimidir (Hutchins, 1952, s. 10). Eleştirmenler tarafından liberal eğitim, boş zaman ve siyasi güçten

yararlananların eğitimi anlamında aristokratik olarak değerlendirilmektedir. Hutchins açısından boş zaman ve siyasi güç sahibi olanlar için doğru eğitimse, o zaman bugün herkes için doğru eğitimdir (Hutchins, 1952, ss. 42-43). Eğer insanlar bu eğitimi edinme yeteneğine sahip değillerse, siyasi güçten ve muhtemelen boş zamandan mahrum bırakılmalıdırlar. Ona göre;

Eğitimsiz bir siyasi güç tehlikelidir ve boş zamanları aşağılayıcı olup tehlikeli olacaktır. Eğer halk, sorumlu demokratik vatandaşlığın talep ettiği eğitimi alamıyorsa o zaman demokrasi mahkûmdur; Aristoteles haklı olarak insanlığın büyük bir kısmını doğal köleliğe mahkûm etmiştir ve demokrasiye yönelik eğilimi ne kadar erken tersine çevirmeye başlarsak, dünya için o kadar iyi olacaktır (Hutchins, 1952, s. 18).

Hutchins, herkes için liberal eğitim fikrini eleştirenlerden iki farklı grubu ele alır ve onların argümanları üzerinde yoğunlaşır. Birinci grup ile ikinci grup, liberal eğitimin halk için fazla iyi olduğu ve yalnızca çok az kişinin en iyiler için en iyi eğitimi alabileceğini söyleme konusunda birleşmektedir. İkisi arasındaki fark, liberal eğitimin kaybının önemine ilişkin tahminlerinde yatmaktadır. *Birinci grup*, herkes liberal bir eğitim alamayacağına göre, demokrasinin herkesin bu eğitimi almasını gerektiremeyeceğini söylemektedir. *İkinci grup* ise, herkes liberal bir eğitim alamayacağına göre herkese liberal bir eğitim verme girişiminin zorunlu olarak herkes için daha düşük bir eğitimle sonuçlanacağını söylemektedir. İkinci gruba göre çözüm, yetenekli olan az sayıdaki kişiyi yeteneksiz olan çok sayıda kişiden ayırmak ve en azından az sayıda kişinin liberal bir eğitim almasını sağlamaktır. Geri kalanlar mesleki eğitime veya okulda onları ilgilendiren herhangi bir tür etkinliğe gönderilebilir.

Bu ikinci eleştirmen grubunun daha mantıklı ve kararlı üyeleri, insanlığın büyük bir kısmının doğal köleliğin modern bir versiyonuna mahkûm edildiğine ve haklı olarak mahkûm edilmesi gerektiğine inandıklarını itiraf edeceklerdir. Bu nedenle eğitim çabalarını onlar üzerinde boşa harcamanın hiçbir faydası yoktur. Onlara hayatta kalmalarını sağlayacak eğitimler verilmeli. Daha fazlasını yapmaya yönelik tüm girişimler hayatın gerçekleri tarafından boşa çıkarılacağından, bu tür girişimlerde bulunulmamalıdır. (Hutchins, 1952, s. 44)

Liberal eğitimden öte mesleki ve hayat eğitimi savunan Batı eğitim modellerinde, lise mezunlarının çoğunun okuma yazma bilmediğini belirtir. Bu modellerde “eğitimsiz” ile “eğitimli” arasındaki fark çok azdır. Bu olgunun nedeni eğitim kurumlarında çok az eğitim verilmesidir. Bu çerçevede birtakım soruların sorulması gerektiğini vurgular. “Batı eğitim sisteminde demokratik olduğu için mi bu kadar az eğitim var? Demokrasi ve eğitim uyumsuz mu? Herkesin okula gitmesi durumunda bunun zorunlu olarak kimsenin eğitim görmemesi sonucunu doğuracağını mı söylememiz gerekiyor?” (Hutchins, 1952, s. 44). Hutchins’e göre, eğer herkesin liberal bir eğitim alıp alamayacağına dair bir belirsizlik varsa o zaman herkesin bu eğitimi almasına yardımcı olunmalıdır. Ciddi bir çabaya girişmeden önce halkın iyi bir eğitim almaya muktedir olmadığını söyleme işi demokrasinin her türlü uzantısına karşı bir muhalefetliktir. Bu muhalefetlik her zaman halkın talep ettiği gücü akıllıca kullanmadığı iddiasına dayanır. Ancak ona göre “Siz onu özgür bırakmadıkça, kölenin özgür adamın erdemlerini göstermesini bekleyemezsiniz. Köle özgür bırakıldığında, zamanla her zaman özgür olanlardan ayırt edilemez hale gelir” (Hutchins, 1952, s. 45).

Altıncı faktör; insanları kitaplardan uzak tutma konusunda bilimin dogmasından bile daha önemli olan “bireysel farklılıklar” dogmasıdır. Bu dogmaya göre bütün insanlar farklıdır bu nedenle tüm insanların farklı bir eğitime ihtiyacı vardır. Her öğrencinin, kendi bireysel ihtiyaçlarını ve ilgilerini karşılayacak şekilde çerçevelenmiş veya genel tabirle “özelleştirilmiş” bir çalışma programı olmalıdır. Bireysel farklılıklar dogmasına inanlar evrensel eğitim kavramına karşı gelirler. Çünkü farklı bireyler olduğu kadar farklı eğitimler de vardır ve her birey için gerekli, hatta uygun olan herhangi bir eğitimin olduğunu söylemek otoriterliktir. Bireysel farklılıklar dogmasını eleştiren Hutchins’e göre, gençlerin zekâsını hafife alma eğiliminde olduğumuz için onların ilgi ve ihtiyaçlarını ifade etmelerinin önemini

abartma eğilimindeyiz. Zira “eğitimciler eğitimin ne olduğunu öğrencilerinden daha iyi bilmesi gerekir”. Eğer eğitimciler bunu yapmazlarsa hayatlarını boşa harcamış olurlar. Eğitimcilerin görevi, eğitimin ne olduğunu keşfetmek ve ardından öğrencilerinin ilgisini çekecek yöntemler icat etmek olmalıdır. Bireysel farklılıklar dogmasını kabul edenlerin herkes için ortak bir programın olmayacağını iddia ettiklerini belirtir. Bu doğrultuda eğer ortak bir program mümkün değilse, herkesin alması gereken eğitim diye bir şey yoksa o zaman herhangi bir topluluğun imkânsız olduğu kabul edilmelidir. Bütün insanlar farklıdır ama aynı zamanda aynıdırlar. İnsanların farklı olduğu yönlerden ziyade aynı olduğu yönleri vurgulayan bir eğitim gereklidir. Batı'nın bireysellikten ziyade ortak insanlığı öne çıkaran bir eğitime ihtiyacı vardır (Hutchins, 1952, ss. 49-52). Uygulanan yöntemlerde ve sonradan ortaya çıkabilecek uzmanlaşma olanaklarında bireysel farklılıklar dikkate alınabilir. Nitekim ona göre;

Eğitimin birincil amacı ortak insanlığı ortaya çıkarmak olmalıdır. Çünkü insanlar farklı olsalar da aynıdırlar ve bireysel farklılıklarından ziyade ortak insanlıkları, tarihte daha önce hiç olmadığı kadar bugün gelişmeyi gerektirir (Hutchins, 1950, s. 29).

Yedinci faktör; üniversitelerde yirminci yüzyılın ilk çeyreğine kadar liberal sanatlar ve büyük kitaplar eğitimi egemen iken “profesörlerin isteği üzerine” öğrenciler için “gereksiz bir eğitim” haline dönüştürüldüğüne yöneliktir. Bu olguyu “işsel çürüme ve dışsal karışıklık” olarak iki faktöre bağlar. Hutchins’e göre, yirminci yüzyılda öğretmenler tarafından büyük kitaplar ve liberal sanatlar yok edildi. Kitaplar akademisyenlerin özel ilgi alanı haline getirildi. “Klasikler” kelimesi Yunanca ve Latince yazılmış eserlerle sınırlandırıldı. Klasik kitapların yalnızca orijinal dillerinde incelenebileceği ve bir öğrencinin klasik eserlerle ilgili derslere yıllarca katılsa bile herhangi bir fikrinin oluşamayacağı düşüncesi ortaya çıktı. Profesörler eserlerdeki fikirlerden öte filolojik ayrıntılarla ilgilendi. Bu bağlamda liberal sanatlar gün geçtikçe anlamsız bir dal haline dönüştü. Büyük Yunan ve Latin yazarları yalnızca üniversiteye giriş veya mezuniyet gereksinimlerini karşılamak için incelendi.

...duvarlarının ardında, büyük yazarların ve liberal sanatların çoğunu sorumluluğunda bulunduran profesörler, yükselen nesli kültürel miraslarının önemli bir bölümünden ve bunu anlamak için gereken eğitimden mahrum bıraktıklarının ve ayrıca varoluşlarının sebebinden kendilerini mahrum bıraktıklarının farkında olmadan, memnuniyetle oturuyorlardı. (Hutchins, 1952, s. 27)

Sonuç olarak ise ona göre bu kitapların “bilim” olmadan anlamının mümkün olmadığı gerekçesiyle sadece uzmanların erişimine izin verilmesi hem kitapların mahkûm edilmesine hem de insanların mahkûm edilmesine neden oldu (Hutchins, 1952, 28). Zira unutulmamalıdır ki eğitim standartları, ne kadar bilimsel olursa olsun kültürel olarak türetilmektedir (Hutchins, 1968, s. 23).

Eğitimde Deneyisel Bilim ve Büyük Kitaplar Arasındaki Mücadele

Hutchins’e göre büyük konuşmanın doğuşu ile bilimin doğuşu eşzamanlı olsa da büyük konuşma, deneyisel bilimin başlangıcından önce başladı. Nitekim Sokrates öncesi ilk düşünürler doğal olayları araştırıyor, anlamaya çalışıyorlardı ve aralarında bu amaçla matematiksel kavramları kullananlar da vardı. Ancak deneyler yapmak yüzlerce yıldır devam etse de deneye özel bir yöntem olarak duyulan inanç modern zamanlarda ortaya çıktı. Deneyisel yöntem o kadar açık ve inandırıcı zaferler kazandı ki artık bazı çevrelerce yalnızca bilimsel bilgi oluşturma tek yöntemi olarak değil aynı zamanda her türlü bilgiyi elde etmenin tek yöntemi olarak kabul edildi.

Bu nedenle deneyisel yöntemi benimseyenler tarafından bilimin deneyisel yöntemleriyle yanıtlanamayan herhangi bir sorunun hiçbir şekilde yanıtlanamayacağı ya da en azından anlamlı ve doğrulanabilir ifadelerle yanıtlanamayacağı ifade edildi. Onlara göre, matematikçilerin veya mantıkçıların kendi yöntemleriyle cevapladıkları soru türleri konusunda istisnalar bulunmaktadır. Ancak diğer tüm sorular deneyisel araştırma veya deneyisel araştırma yöntemlerine sunulmalıdır. Bu yöntemlerle

cevaplanamayanlar ilk etapta asla sorulmaması gereken zamanla anlamsızlaşan ve saçma olan türden sorulardır. Gerçekten önemli sorunlar ise anlamlarını büyük ölçüde çözülebilecekleri gözlem, deney ve ölçümün bilimsel işlemlerinden alırlar ve bu yöntemlerle keşfedilen çözümler tahmin veya görüşten daha iyidir. Gerçeklerle desteklenirler, test edilmişlerdir ve daha fazla doğrulamaya tabidirler. Matematik ve mantığın dışında zorunlu ve kesin hakikate ulaşılabilceği düşüncesinden kurtulmak gerekir. Zira matematiksel ya da mantıksal formül olmayan ifadeler zorunlu ya da kesinlikle doğruymuş gibi görünebilir ancak yalnızca öyle görünürler. Gerçekten ne gerekli ne de kesin olamazlar. Ayrıca deneysel doğrulamaya tabi tutulmamışlarsa olası bile sayılmazlar. Bu tür ifadeler, eğer kabul edilebilirse işe yarayan varsayımlar veya hipotezler olarak geçici olarak kabul edilebilir (Hutchins, 1952, ss. 33-34). Hutchins'e göre koşullar bizi başka bir yol izlemeye zorlamadığı sürece belki de bu tür ifadeleri hiç kabul etmemek daha iyidir. Bu durumu daha açıklayabilmek için şu ifadelerde bulunur;

Tanrı'nın varlığı veya ruhun ölümsüzlüğü hakkındaki ifadeleri düşünün. Bunlar, deneysel yöntemle bir şekilde cevaplanamayan soruların cevaplarıdır. Eğer olası ve doğrulanabilir bilginin elde edilebildiği tek yöntem buysa Tanrı'nın varlığı veya ruhun ölümsüzlüğü hakkında bilgi sahibi olmaktan mahrum kalırız. Modern insan, yalnızca deneyle gösterilebilen veya deneysel araştırmayla doğrulanabilen şeyleri bildiğini iddia edebileceği görüşünü kabul ederek, hala bunlara inanmak istiyorsa, bunu dini inançla veya inanma iradesini kullanarak yaptığını kabul etmelidir ve bazı çevrelerde umutsuzca batıl inançlı olarak görülmeye hazır olmalıdır. (Hutchins, 1952, s. 34)

Hutchins'e göre deneysel bilimi savunanlar, büyük kitaplardaki pek çok önermeye deneylerle ulaşılmadığını, önermelerin tuhaf batıl inançları barındırdığını bu yüzden kitapların antika meraklıları için anlamlı olabileceğini ifade ederler. Bu çerçevede büyük kitaplardaki eski seslerin şu anda bile dinlemeye değer bir şeyler olduğunu düşünen gerici düşüncelerin terk edilmesini ve her türden soruya geçerli ya da doğrulanabilir yanıtların tek kaynağı olarak deneysel yöneme güvenilmesini savunurlar. Ancak ona göre büyük kitaplar, çağdaş tartışmalardaki konuların hem karanlık hem de dogmatik yönlerine ışık tutmaktadırlar (Hutchins, 1952, s. 34). Hutchins açısından deneysel bilimde gerçekleri gözlemlemenin gerekliliği vurgulansa da yalnızca gerçekleri toplamının herhangi bir sorunu çözeceğini söylemek mümkün değildir. Gerçekler vazgeçilmezdir ama yeterli değildir. Bir sorunu çözmek için düşünmek gerekir. Hangi gerçeklerin toplanacağına karar vermek için bile düşünmek gerekir. Deneysel bilim insanı bile liberal bir sanatçı olmaktan kaçınmaz ve onlar ayrıca hayal gücü ve teoriye sahip insanlardır. Fikirlerin önemi üzerinde ısrar eden düşünürleri kınayanlar çoğu zaman bu yazarların gerçekleri elde etme konusundaki eşit ısrarlarını göz ardı ederler.

Bilim ve bilimsel yöntemin çeşitli anlamları ayırt edilip açıklığa kavuşturulduğunda, deneysel bilimle ilişkilendirilen yöntemlerin gerçeği aramadaki tek yöntem olup olmadığı sorunu ortaya çıkar. Bu soruna yönelik büyük kitaplar hem şeylerin doğası hem de insan davranışları hakkında gerçeği arama çabalarının deneysel bilimin dışındaki yöntemlerle en iyi örneklerini sunarlar. Bu örnekler, insanın deneyle veya deneysel bilim yöntemiyle öğrenme çabalarıyla eşit derecede sunulduğu için büyük kitaplar, insanlara deneysel yöntemin tek kabul edilebilir sorgulama yöntemi olup olmadığına karar vermek için en iyi materyalleri sağlar. Bu doğrultuda bilimsel araştırmanın çağdaş uygulamaları ve büyük kitapların kaydettiği bilimsel çabalar, yapay koşullar altında kontrollü deney yönteminin kendilerini bilim insanı olarak gören ve bilim insanı olarak kabul edilen insanlar tarafından kullanılan tek yöntem olmadığını göstermektedir. Astronomların, biyologların ve sosyal bilimcilerin çalışmalarının ortaya koyduğu gibi kesin anlamda deney her zaman mümkün değildir (Hutchins, 1952, ss. 37-38). Yapay koşullar altında kontrollü deney yöntemi yalnızca konusu deneysel olmasına izin veren bilim dalının yöntemidir.

Dolayısıyla sosyal bilimciler sürekli bir şeyi araştırmaya ve denemeye devam etmelidir. Toplum hakkındaki bilgimiz ne kadar rafine ve eksiksiz olursa o kadar iyi durumda oluruz. Bu doğrultuda felsefenin araştırma yöntemlerini örnek göstermektedir. Felsefenin yöntemsel olarak araştırma konularına ek olarak mantık, retorik ve dilbilgisi gibi becerilerin gelişimini de desteklediğini vurgular. Bu beceriler, bilim adamlarının önemli soruları sistematik olarak keşfetmelerini ve bunlarla ilgilenmelerini sağlayabilir,

sosyal bilimcilerin çalışmalarını bilgilendirebilir ve akademik disiplinleri ne olursa olsun akademisyenlerin iletişim kurabilecekleri ortak bir dil sağlayabilir (Hutchins, 1949, s. 181; 1936a, s. 43). Buna rağmen yirminci yüzyılda deneysel bilimde kullanılan ve üretilen yeni yöntemlerin sosyal bilimlerin alanındaki etkisini arttırdığını belirtir. Çünkü felsefe, tarih, edebiyat ve felsefeden kopan disiplinler - siyaset bilimi, sosyoloji ve psikoloji- bilimsel yöntemin doğası ve kapsamından gelen bir karışıklıktan kaynaklanan bir tür çürümeden muzdariptir. Bu karışıklık, felsefeden ayrılan disiplinler arasındaki kopuşu genişletti ve bu disiplinlerin profesörlerini birçok çıkmaz sokağa sürükledi. Böylelikle felsefe, edebiyat ve tarih gibi alanların çalışmalarında derin değişikliklere yol açtı.

Genel olarak, deneysel doğa biliminin harikalarından etkilenen beşeri bilimler, sosyal bilimler ve tarih profesörleri aynı yöntemlerin kullanılmasıyla kendi alanlarında da benzer harikaların yaratılabileceği fikrine kapılmışlardı. Ayrıca bu alanlarda başka yöntemlerle elde edilen sonuçların elde edilmeye değmeyeceğine ikna olmuş görünüyordular. Bu, daha önce büyük düşünen, deneysel doğa bilimi yönteminin şu anki hâkimiyetine ulaşmasından önce yaşama talihsizliğine uğramış ve bunu deneysel doğa biliminin kapsamı dışındaki sorunlara ve konulara uygulamayı hiç düşünmemiş yazarları otomatik olarak dışladı. (Hutchins, 1952, s. 28)

Hutchins'e göre bu profesörlerin görüşleri hemen güncelliğini yitirdi çünkü bunlar önyargıdan ya da tahminden başka bir şey ifade etmiyordu ve bilimsel yöntemin amacı da bunları ilerlemenin önünden süpürüp atmaktı. Felsefecilerin, tarihçilerin, edebiyat ve sanat eleştirmenlerinin ve sosyal bilimcilerin amacı mümkün olduğunca bilimsel olmak olduğundan Batı'nın fikirleriyle veya bilim dışı geleneğiyle fazla ilgilenemezlerdi. Matematikle ilişkili olanlar dışında liberal sanatların yararlılığını da kabul edemezlerdi. Herkes için eğitim fikriyle birlikte eğitimin bütün kademelerinde bir öğrenci seli yaşanmaya ve gün geçtikçe de büyümeye devam etti. Büyük kitaplar ve liberal sanatlar halkın zihninde ölü diller, kurak rutinler ve bilim öncesi bir geçmişle özdeşleştirildi. İlerleme yürüyüşü, halkı bu düşüncesinden kurtararak ve bilimsel yöntem ve uzmanlaşmayı, teknolojik ilerlemeyi teşvik etme ve sanayileşmenin beraberinde getirdiği toplumsal uyumsuzlukları iyileştirme amacı için kullanarak hızlandırılabilirdi. Bu programın, eğitimdeki ilgiyi eski haline döndürme ve gençleri ortaya çıkan yeni, uzmanlaşmış, bilimsel, teknolojik, endüstriyel ve demokratik toplumda yer almaya, yaşam standartlarını yükseltmeye ve bu standartları yükseltme çabalarının yarattığı korkunç sorunları çözmeye hazırlama gibi tesadüfî bir değeri de olacaktı (Hutchins, 1952, ss. 28-29). Ancak Hutchins açısından klasik teşrihçilere, talim ustalarına, deneysel bilime olan yeni ilgiye karşı isyan edilmelidir. Zira liberal eğitime karşı isyan haklı değildir. Deneysel bilim yönteminin tarih, felsefe ve sanat yöntemlerinin yerini alabileceğine dair inanç da haklı değildir. Teşrihçiler ve talim ustalarının liberal eğitimle bugün sıradan bir liberal sanatlar kolejinin bu sanatlarla ilgisi olduğu kadar ilgisi yoktur. Bir yöntemin bir alanda sansasyonel sonuçlar elde etmesi başka bir alanda da herhangi bir sonuç elde edeceğinin garantisi değildir (Hutchins, 1952, s. 30). Bu düşünceler çerçevesinde Hutchins, büyük kitaplar ve deneysel bilime yönelik fikirlerini şöyle özetler;

Meslek, bilim ve uzmanlık en fazla insanların geçimini sağlamasına ve dolayısıyla devletlerin ekonomisini sürdürmesine yardımcı olabilir. Ulusal gücün eğitilmiş istihbarat, ülke ideallerinin anlaşılması ve bunlara bağlılık gibi önemli unsurlarına katkıda bulunamazlar. Ayrıca ülkede bir topluluğun büyümesine de katkıda bulunamazlar. Güçleri birleştirmek yerine bölücüdürler. Mesleki eğitim, bilimsel deney ve uzmanlaşma, ekonomik katkı sağlamak için liberal eğitimin yerini almak zorunda değildir. Herkes için liberal eğitime, mesleki eğitime, bilimsel deneye ve uzmanlaşmaya da sahip olabiliriz. (Hutchins, 1952, s. 62)

Sonuç ve Tartışma

Hutchins, ideal demokratik bir yönetim sistemi için insanların ahlaki, entelektüel ve manevi güçlerinin en üst düzeyde geliştirilmesinin gerektiğine inanır. Bu durumun gerçekleşmesi için insanların kendi başlarına düşünmelerine, eleştirel yargıçlar olmalarına ve yaşadıkları toplumu anlamalarına yardımcı olacak evrensel ve değişmez bir liberal eğitim gereklidir. Liberal eğitim herkes için ortak bir iletişim aracı sağlayacak ve insanların geçmişteki en büyük düşünürlerin sorunlarla nasıl başa çıktıklarını keşfederek günümüz sorunlarını anlamalarına yardımcı olacak bir özelliğe sahiptir. Nitekim eğitimin amacı insanı insana bağlamak, bugünü geçmişle bağlamak ve ırkın düşüncesini iletiletmektir. Böylesi bir bağlantı için liberal sanatlarla ve büyük kitaplar eğitimine başvrmak gerekir.

Ancak Hutchins'e göre yirminci yüzyılın ilk çeyreğinden sonra özellikle yüksek öğretim kademesi demokrasi kavramını yanlış anlama, ilerlemeci anlayışın peşinden gitme, ekonomik kazanç arzusu, mesleki eğitim alanındaki baskı, uzmanlaşma ve zihin eğitimden uzaklaşıp eğitime deneySEL yöntemleri yerleştirme gibi hatalarından dolayı gün geçtikçe yanlış yönle sürüklenir ve bozulmalar meydana gelir. Bu faktörler arasında yer alan deneySEL yöntemler, zihinsel bir faaliyetle anlaşılması ve tartışılması gereken felsefe, tarih, din, edebiyat gibi sosyal bilimlerdeki alanların üzerindeki etkisini gün geçtikçe attırır. Birtakım veriler yoluyla bu alanlarla ilgili çıkarımlar yapılmaya çalışılır. Bu veriler gün geçtikçe çöp yığına dönüşür. Hutchins gibi benzer eleştirilerde bulunan Bloom, modern eğitim sisteminin, gençlerin entelektüel ve ahlaki gelişimini ihmal ettiğini savunmaktadır (Bloom, 1987). Newman'a (1996) göre, üniversitenin temel amacı, belirli bir teknik ve meslek eğitimi vermek olmamalıdır. Bireyin zihnini eğitmeli, kültürel bakış açısı sağlamalı ve entelektüel gelişimini desteklemelidir. Strauss, modern bilim anlayışının, sosyal alanlardaki (etik ve politika gibi) meseleleri yalnızca ampirik verilerle ele aldığını ve bu verilerle çözüme ulaşmaya çalıştığını belirtir. Ancak bu durumun ahlaki ve siyasi ilkelerin nesnel temelini zayıflatmış olduğunu belirtir (Strauss, 1953). Hutchins'e göre, eğitimde deneySEL yöntemler çerçevesinde geliştirilen teknolojik ürünler bireylerin düşünme becerilerine de zarar vermektedir. Teknolojik araçlar kullanılarak daha kestirme yoldan insanlar bilgilere ulaşmaktadır. Onun için bu durum yaşadığı zaman ve özellikle gelecek için tehlikeli bir durumdur. Postman (1993) aynı şekilde teknolojinin hem kültürü yüzeyselleştirebileceğini hem de insanın derinlemesine düşünme kapasitesini zayıflayabileceğini savunur. Bu durumun, bireylerin tarihsel ve felsefi bilinçlerini zedeleyeceğini belirtir. Hutchins'in teknoloji kaynaklı geleceğe yönelik endişeleri günümüzde hayatın her alanına hâkim olan yapay zekâda (YZ) bir karşılık bulabilir. Nitekim yapay zekânın eğitimde yaratacağı avantajlar kadar yaratacağı tehlikeye yönelik çalışma yapan Selwyn'e (2009) göre, yapay zekâ öğrencilere hazır cevaplar sunduğu için onların sorgulama becerilerini azaltabilir ve bu doğrultuda yaratıcı, eleştiren becerilerinin zayıflamasına neden olabilir.

Hutchins'e göre, genel anlamda eğitimde yaşanan bozulmalardan kurtulmak için geçmişte olduğu gibi bu alanlardaki dersler liberal eğitim merkezinde yer alan büyük sanatlar ve büyük kitaplar aracılığıyla işlenmelidir. Nitekim büyük kitaplar toplumların geleneğini, kültürünü, geçmişini ve geleceğini ayrıca insanların ortak doğasını içermektedirler. Hutchins'in düşüncesi destekler nitelikte; Adler, Bloom, Newman ve Strauss tarafından yazılan eserler de büyük kitapların üniversite eğitimde okutulmasına yönelik fikirler öne sürmektedir (Adler, 1965, 1982b; Bloom, 1987; Newman, 1996; Strauss, 1953). Newman (1996), büyük kitaplar aracılığıyla akademik toplulukların bir araya gelerek bilim, sanat ve düşünce dünyasını iletmesi ve geliştirmesi gerektiğini vurgular. Hutchins'in büyük kitaplar eğitimini destekleyenler olduğu gibi eleştirenlerde bulunmaktadır. Freire, geleneksel eğitime karşıdır ve bu eğitim içerisinde yer alan büyük kitaplar eğitiminin, baskıcı ve seçkin olduğu ayrıca öğrencileri pasif bilgi alıcıları olarak gördüğünü ve eleştirel düşünmeye aslında teşvik etmediğini belirtir (Freire, 2023). Giroux, büyük kitapların öğrencileri eleştirel düşünceye değil mevcut toplumsal yapıyı koruyan bir ideolojiye yönlendirdiğini savunur. Ayrıca eğitimin sadece Batılı klasiklerle sınırlanmasının toplumsal eşitsizlikleri yeniden doğurabileceğini belirtir (Giroux, 1981). Büyük kitaplar eğitimini Foucault, Batı'nın büyük düşünürlerinin eserlerinin belirli iktidar yapılarını pekiştirdiği için; Said ise Batı merkezli ve sömürgeci bir bilgi üretim biçimi olarak gördüğü için eleştirir (Foucault, 1975; Said, 1978). Hutchins'e göre liberal sanatlar ve büyük kitaplar eğitimi yaşadığı dönemde ve öncesinde seçkinler

eğitimi olarak görülmekte ve eleştirilmektedir. Geçmiş açısından liberal eğitimin seçkin bir kesimle sınırlandırıldığını kabul eder. Çünkü ona göre geçmişte yalnızca siyasi güce, olağanüstü zekâyâ ve boş zamana sahip olanların bu kitapları anlayabileceği anlayışı vardı. Ancak zamanla siyasi faaliyete kabul edilen insan sayısı arttıkça farklı bir eğitim tarzı aranmaya başlandı ve eğitim sadece belirli zümrelerin değil herkesin ulaşabildiği bir kurum haline döndü. Ancak Hutchins'in bu düşüncesine rağmen günümüzde Liberal sanatlar eğitimi, tarihsel olarak elit üniversitelerle ve sosyoekonomik açıdan ayrıcalıklı kesimlerle ilişkilendirilmektedir. Böylesi bir eğitim toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretmesine neden olabilir (Aronowitz & Giroux, 1993). Nussbaum'a (1997) göre, liberal sanatların eleştirel düşüncüyü geliştirdiğini söylemesi bile bu eğitimin daha çok üst sınıflara erişilebilir olduğunu gösterir niteliktedir.

Sonuç olarak Hutchins eğitimi, mesleki ve pratik beceri kazandıran, deneysel yöntemlerle çözümlere ulaşmaya çalışan bir durum olarak değil entelektüel, zihinsel ve ahlaki bir gelişim olarak görmektedir. Onun isyanı aslında entelektüel ve disiplinli bir zihin eğitiminin terk edilmesiyle birlikte ortaya çıkan yeni eğitim modellerinin düşüncelerini ifade edemeyen, eleştiremeyen, tartışamayan ve gerektiğinde yaratıcı düşüncesini kullanamayan yeni nesilleri yetiştirmesine yöneliktir. Bu durumun çözümlenmesi için eğitim kurumlarına liberal sanatların ve büyük kitapların eğitimi yeniden yerleştirilmelidir. Günümüz eğitim sisteminde bu durum ütopyik olarak gözüke de aslında bilimle alakalı olan dersler yine bilimsel verilerle işlenirken felsefe, edebiyat güzel sanatlar, bilim tarihi, sosyoloji, psikoloji gibi düşüncelerin işlenmesi gereken derslerde büyük kitapların eğitime yer verilebilir. Ancak unutmamak gerekir ki büyük kitaplar eğitiminin listesinde Batı kaynaklı eserler bulunmaktadır. Bu durum insanların sadece Batı kültürüne yaklaşmasına ve kendi kültürünü unutmasına neden olabilir. Bu çerçevede bu eğitimi uygulamak isteyen ülkeler hem bu kaynakları hem de kendi kültürlerine uygun klasik eserleri eğitim sistemlerine entegre edebilirler. Dolayısıyla öğrenciler okumayı, dinlemeyi, düşünmeyi, okuduğunu tartışmayı ve geçmişteki fikirlerden yola çıkarak geçmişi ve bugünü sentezlemeyi içselleştirmiş olurlar.

Çıkar çatışması:	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Mali destek:	Yazar bu çalışma için mali destek almadığını bildirmiştir.
Etik kurul onayı:	Yazar bu çalışmada etik kurul onayına gereksinim duymadığını beyan etmiştir.

Kaynakça

- Adler, M. J. (1965). In Van Doren G. (Ed.), *How to read a book: A Guide to Reading the Great Books*. Encyclopedia Britannica.
- Adler, M. J. (1982a). *Robert M. Hutchins: A personal memoir*. The University of Chicago Press.
- Adler, M. J. (1982b). *The paideia proposal: An educational manifesto*. Macmillan Publishing Company.
- Adler, M. J. (1988). In Van Doren G. (Ed.), *Reforming education: the opening of the american mind*. Macmillan Publishing Company.
- Arendt, H. (1958). *The human condition*. University of Chicago Press
- Aristoteles (2009), *Nikomakhos'a etik*. (S. Babür, Çev.), Bilge Su Yayıncılık.
- Aronowitz, S., & Giroux, H. A. (1993). *Education still under siege*. Bergin & Garvey.
- Bayrak, B. (2024). Daimici Mortimer Adler'de demokrasi ve eğitim. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(3), 824-841. <https://doi.org/10.33206/mjss.1368395>
- Bloom, A. (1987). *The closing of the American mind*. Simon and Schuster.
- Cevizci, A. (2000). *Felsefe sözlüğü*. Paradigma Yayınları.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7. Bs.). Routledge.
- Dzuback, M. A. (1990). Hutchins, Adler, and the University of Chicago: A critical juncture. *American Journal of Education*, 99(1), 57-76. <https://doi.org/10.1086/444281>
- Foucault, M. (1975). *Discipline and punish: The birth of the prison*. Pantheon Books.
- Freire, P. (2023). *Ezilenlerin pedagojisi*. (D. Hatipoğlu ve E. Özbek, Çev.). Ayrıntı Yayınları.

- Gardner, M. (2013). 5. Hutchins and Adler. *Undiluted hocus-pocus: The autobiography of Martin Gardner* içinde (ss. 40-46). Princeton University Press.
- Giroux, H. (1981). *Ideology, culture, and the process of schooling*. Temple University Press.
- Gray, J. (1986). *Liberalism*. Open University Press.
- Gutok, L. G. (2021). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar*. Ütopya Yayınları.
- Hutchins, R. M. (1936a). *No friendly voice*. The University of Chicago Press.
- Hutchins, R. M. (1936b). *The higher learning in America*. Yale University Press.
- Hutchins, R. M. (1937). Tradition in education. *American Association of University Professors*, 23(7), 588-601.
- Hutchins, R. M. (1944). *Education for freedom*. Louisiana State University Press.
- Hutchins, R. M. (1948). *Higher education today*. An address made to the University Clubs Philadelphia.
- Hutchins, R. M. (1949). The journal of general education. *Penn State University Press*, 3(3), 175-181.
- Hutchins, R. M. (1950). *Religion and higher education*. The University of Chicago Press.
- Hutchins, R. M. (1952). *Great books of the western world*. Encyclopedia Britannica.
- Hutchins, R. M. (1953). *The university of utopia*. University of Chicago.
- Hutchins, R. M. (1968). *The learning society*. The University of Chicago Press.
- Kimball, B. A. (1986). *Orators and Philosophers: A History of the Idea of Liberal Education*. College Board.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Newman, J. H. (1996) *The idea of a university*. Yale University.
- Nussbaum, M. C. (1997). *Cultivating humanity: A classical defense of reform in liberal education*. Harvard University Press.
- Nussbaum, M. C. (2010). *Not for profit: Why democracy needs the humanities*. Princeton University Press.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.), Pegem Akademi.
- Postman, N. (1993). *Technopoly: The surrender of culture to technology*. Vintage Books.
- Roth, M. S. (2014). *Beyond the university: Why liberal education matters*. Yale University Press.
- Ryan, A. (1995). *John Dewey and the high tide of American liberalism*. Norton.
- Said, E. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.
- Selwyn, N. (2019). *Should robots replace teachers? AI and the future of education*. Polity Press.
- Strauss, L. (1953). *Natural right and history*. The University of Chicago Press.
- Thomas, D. R. (2006). A general inductive approach for analyzing qualitative evaluation data. *American Journal of Evaluation*, 27(2), 237-246. <https://doi.org/10.1177/1098214005283748>
- Yayla, A. (2008). *Siyasi düşünce sözlüğü*. Adres Yayınları.
- Yayla, A. (2000). *Liberalizm*. Liberte Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.